

DOI <https://doi.org/10.32782/3041-1297/2025-1-26>

І. П. Анненкова, І. С. Дружкова, О. В. Рудінська

Одеський національний медичний університет, м. Одеса, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0325-7955> – І. П. Анненкова

<https://orcid.org/0000-0002-7934-5057> – І. С. Дружкова

<https://orcid.org/0000-0002-0059-7295> – О. В. Рудінська

irise2002@gmail.com

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВИЩІЙ МЕДИЧНІЙ ОСВІТІ

Анотація. У статті досліджуються психологічні механізми ухвалення рішень щодо академічної доброчесності в умовах активної цифровізації освітнього процесу та використання інструментів штучного інтелекту (ШІ). Актуальність теми зумовлена необхідністю забезпечення довіри до результатів навчальної діяльності в умовах нових технологічних викликів. Визначено основні ризики й можливості впливу штучного інтелекту на академічну поведінку здобувачів і викладачів. Теоретичну основу аналізу становлять теорія раціонального вибору, соціально-когнітивна теорія Альберта Бандури та модель морального розвитку Лоуренса Кольберга, що дозволяють комплексно оцінити мотиваційні, когнітивні й емоційні аспекти етичної поведінки. Емпіричну базу дослідження становлять дані опитування здобувачів і викладачів Одеського національного медичного університету щодо ставлення до використання штучного інтелекту в освітньому процесі, частоти застосування антиплагіатних систем і генеративних моделей штучного інтелекту для виконання навчальних завдань. Проаналізовано психологічні чинники, що сприяють дотриманню академічної доброчесності, як-от: внутрішня мотивація до якісного навчання, усвідомлення етичних норм, довіра до системи контролю та впевненість у власних знаннях. Водночас виокремлено чинники ризику порушення доброчесності, як-от: ілюзія безкарності, зовнішній тиск і недооцінювання наслідків академічних порушень. Показано, що роль штучного інтелекту в освітньому процесі є амбівалентною і залежить від рівня етичної зрілості користувачів і характеристик освітнього середовища. Обґрунтовано необхідність інтеграції технологічних інновацій із розвитком культури академічної доброчесності й етичної рефлексії серед усіх учасників освітнього процесу. Наведено рекомендації щодо створення систем підтримки академічної доброчесності в умовах цифрової трансформації освіти.

Ключові слова: академічна доброчесність, штучний інтелект, психологічні механізми ухвалення рішень, етична рефлексія, мотивація до навчання, моральний розвиток особистості, цифровізація освіти.

І. P. Annenkova, I. S. Druzhkova, O. V. Rudinska

Odessa National Medical University, Odessa, Ukraine

PSYCHOLOGICAL FACTORS OF ACADEMIC INTEGRITY COMPLIANCE IN THE CONTEXT OF AI IMPLEMENTATION IN HIGHER MEDICAL EDUCATION

Abstract. The article explores the psychological mechanisms of decision-making regarding academic integrity in the context of the active digitalization of the educational process and the use of artificial intelligence (AI) tools. The relevance of the topic is driven by the need to ensure trust in educational outcomes amid emerging technological challenges. The main risks and opportunities of AI's influence on the academic behavior of students and teachers are identified. The theoretical framework is based on the rational choice theory, Albert Bandura's social-cognitive theory, and Lawrence Kohlberg's moral development model, which allow for a comprehensive assessment of the motivational, cognitive, and emotional aspects of ethical behavior. The empirical basis of the study consists of a survey conducted among students and teachers of Odessa National

Medical University regarding their attitudes toward the use of AI in the educational process, the frequency of using plagiarism detection systems, and generative AI models for completing academic tasks. Psychological factors contributing to academic integrity are analyzed: intrinsic motivation for quality learning, awareness of ethical standards, trust in control systems, and confidence in one's own knowledge. Risk factors for academic misconduct are also highlighted, including the illusion of impunity, external pressure, and underestimation of the consequences of academic violations. It is shown that AI's role in the educational process is ambivalent and depends on the users' ethical maturity and the characteristics of the educational environment. The necessity of integrating technological innovations with the development of a culture of academic integrity and ethical reflection among all participants in the educational process is substantiated. Recommendations for creating support systems for academic integrity in the context of educational digital transformation are provided.

Key words: academic integrity, artificial intelligence, psychological decision-making mechanisms, ethical reflection, learning motivation, moral development of personality, educational digitalization.

Постановка проблеми. В умовах стрімкого розвитку цифрових технологій та інтенсивної інтеграції штучного інтелекту в усі сфери суспільного життя вища освіта постає перед новими викликами та можливостями. Використання інструментів штучного інтелекту (далі – ШІ) в освітньому процесі відкриває широкі перспективи для оптимізації освітніх практик, удосконалення індивідуалізованого підходу до навчання, поліпшення доступу до знань і розвитку аналітичних здібностей здобувачів вищої освіти. Проте водночас активне застосування ШІ супроводжується низкою ризиків, пов'язаних із дотриманням принципів академічної доброчесності, що є фундаментальною цінністю сучасного освітнього простору.

Академічна доброчесність як основа довіри до освітніх результатів опиняється під загрозою в умовах розповсюдження автоматизованих систем, здатних генерувати тексти, підказувати рішення або навіть виконувати завдання замість здобувачів освіти. Відсутність чітких етичних орієнтирів щодо використання ШІ, недостатня зрілість критичного мислення та психологічна готовність до етичних викликів створюють підґрунтя для поширення недобросовісних практик в освітньому процесі. З іншого боку, грамотне впровадження інтелектуальних технологій може стати ефективним інструментом зміцнення академічної доброчесності за умови розвитку внутрішньої мотивації до навчання, етичної рефлексії та підвищення обізнаності здобувачів про наслідки академічних порушень. Отже, постає необхідність комплексного психологічного аналізу механізмів ухвалення рішень у сфері академічної доброчесності в контексті використання ШІ у вищій освіті.

Медична освіта посідає особливе місце у структурі вищої освіти, оскільки поєднує в собі високі вимоги до професійної підготовки, етичної відповідальності й академічної доброчесності майбутніх фахівців. В умовах упровадження штучного інтелекту в освітні процеси ці вимоги набувають ще більшої актуальності. Одеський національний медичний університет (далі – ОНМедУ) активно

інтегрує цифрові технології в освітнє середовище, зокрема застосовує електронні навчальні платформи, системи антиплагіатного контролю, віртуальні тренажери та симуляційні модулі для розвитку клінічних навичок.

Однак особливості медичної освіти передбачають не лише формальне засвоєння знань, а й формування глибоких когнітивних, етичних і практичних компетентностей, де будь-яке порушення принципів академічної доброчесності може мати прямі наслідки для якості майбутньої професійної діяльності. У цьому контексті застосування ШІ як допоміжного або навчального інструменту ставить перед здобувачами і викладачами нові морально-психологічні дилеми: де закінчується підтримка освітнього процесу й починається недобросовісне використання технологій.

Досвід ОНМедУ свідчить, що ефективно впровадження ШІ можливе лише за умови поєднання технологічних інновацій із розвитком культури академічної доброчесності та психологічної готовності до етичного самоконтролю. Саме в медичній освіті особливо гостро постає проблема розмежування допустимого й недопустимого у використанні інтелектуальних систем, оскільки від цього залежить не лише академічна репутація закладу, а й безпека майбутніх пацієнтів.

Аналіз наукових джерел і публікацій. У 2025 р. спостерігається інтерес до вивчення впливу штучного інтелекту (ШІ) на академічну доброчесність, особливо в контексті психологічних механізмів ухвалення рішень здобувачами та викладачами. Дослідження показують, що використання генеративного ШІ може спричиняти когнітивний дисонанс у здобувачів, оскільки вони стикаються із суперечністю між бажанням досягти успіху й усвідомленням етичних норм [12]. Здобувачі вищої освіти часто відчувають моральний дискомфорт під час використання ШІ для виконання завдань, що традиційно потребують особистих зусиль, що впливає на їхню самооцінку та мотивацію. Результати окремих досліджень виявили три основні виміри почуття провини, пов'язаного

із застосуванням ШІ: сприйняття власної лінії та зниження автентичності, страх осуду з боку оточення, а також проблеми з ідентичністю та самоефективністю. Це свідчить про необхідність переосмислення підходів до академічної доброчесності й пріоритетів освіти в епоху цифрових технологій. Сесілія Чан наголошує на важливості етичних рекомендацій і освітньої підтримки, що мають допомагати здобувачам ефективно інтегрувати ШІ в освітній процес, мінімізувати почуття провини та покращувати результати навчання [7].

Емпіричні дані підтверджують складність ставлення здобувачів до використання ШІ. Так, згідно з опитуванням, проведеним в Університеті Кембриджа, менше третини здобувачів застосовували ChatGPT для виконання оцінюваних завдань, водночас багато хто уникає його використання через етичні міркування та недовіру до точності інструменту. Інше масштабне дослідження у Великій Британії показало, що 92% здобувачів уже активно використовують генеративний ШІ, однак лише третина з них отримала офіційне навчання з етичного застосування цих технологій, що підкреслює нагальну потребу у включенні ШІ-освіти до освітніх програм [14]. У дослідженнях ідеться про те, що здобувачі покоління зумерів відмовляються від використання ChatGPT не через етичні міркування, а через сумніви в його точності та зручності [15].

Дослідження “Generative AI and the future of higher education: a threat to academic integrity or reformation? Evidence from multicultural perspectives” зосереджене на аналізі впливу генеративного ШІ на вищу освіту з мультикультурного погляду. Опитування, проведене серед 1 217 учасників із 76 країн, виявило високий рівень обізнаності й активного використання GenAI, переважно для пошуку інформації та перефразування текстів. Автори підкреслюють важливість розроблення етичних політик, чутливих до культурних особливостей, для ефективної та відповідальної інтеграції штучного інтелекту в освітній процес [16].

У статті “Academic Integrity in the Time of Artificial Intelligence: Exploring Student Attitudes” автори Естер Бенке й Андреа Сьоке, що представляють Будапештський бізнес-університет, аналізують студентське сприйняття використання генеративного ШІ, зокрема ChatGPT, у контексті академічної доброчесності. Результати свідчать про амбівалентність ставлення здобувачів: з одного боку, визнається потенційна користь технологій, а з іншого – висловлюється занепокоєння щодо етичних ризиків і можливих негативних наслідків [6].

Якщо узагальнити результати сучасних досліджень, можна констатувати, що забезпечення академічної доброчесності в умовах активного впровадження ШІ в освітній процес потребує комплексного підходу. Ідеться про розвиток етичної свідомості здобувачів освіти, оновлення політик академічної доброчесності, формування навичок критичного мислення і цифрової грамотності для відповідального використання штучного інтелекту. Хоча, як видно, є роботи про «провину користувача ШІ» [7] чи про необхідність балансування між технологією і цінністю, досі не визначено психологічні чинники ухвалення рішень щодо академічної доброчесності за використання ШІ.

Метою дослідження є виявлення психологічних чинників, які визначають процес ухвалення рішень здобувачами та викладачами щодо дотримання або порушення принципів академічної доброчесності в умовах цифровізації освітнього середовища. Особлива увага приділяється аналізу того, як використання штучного інтелекту в освітньому процесі впливає на мотиваційні настанови, етичну рефлексію, механізми саморегуляції та соціально-когнітивні моделі поведінки здобувачів освіти й педагогічних працівників. Дослідження покликане не лише описати психологічні тенденції, що існують, але й обґрунтувати необхідність формування цілісної системи підтримки академічної доброчесності в умовах активної цифрової трансформації медичної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Академічна доброчесність є однією із ключових засад вищої освіти, що забезпечує довіру до результатів навчальної діяльності, наукових досліджень і професійної підготовки. Комплексне розуміння академічної доброчесності як поєднання інституційної політики, етичної поведінки та професійних стандартів продемонстровано в дослідженні Галини Чирви і Яни Лопушенко на прикладі канадської системи вищої освіти [4].

У сучасних трактуваннях академічна доброчесність розглядається не лише як дотримання формальних правил, а як інтегрована система етичних переконань, що передбачає самостійність, відповідальність, чесність, об’єктивність і справедливість у всіх видах освітньої та наукової діяльності. Відповідно до рекомендацій ЮНЕСКО та інших міжнародних організацій, академічна доброчесність трактується як культура поведінки, що виходить за межі уникнення порушень і передбачає активне утвердження етичних стандартів через особистісну мотивацію та свідоме рішення діяти доброчесно [10]. Такий підхід підкреслює й І. Вегеш, що розглядає академічну доброчесність

як культурне й комунікативне явище, що формує ціннісне підґрунтя академічної взаємодії [1].

Психологічні механізми ухвалення рішень щодо дотримання або порушення академічної доброчесності мають комплексний характер і містять мотиваційні, когнітивні й емоційні компоненти. Мотивація здобувачів і викладачів у контексті доброчесної поведінки формується під впливом як внутрішніх переконань (цінність знань, прагнення до самореалізації), так і зовнішніх чинників (соціальні норми, санкції, тиск середовища). Вирішальну роль відіграє також наявність моральної дилеми: ситуації, у якій необхідно зробити вибір між короткостроковою вигодою від порушення правил і довгостроковими наслідками для особистої репутації, професійного розвитку та суспільної довіри.

Когнітивні викривлення, що виникають у процесі ухвалення рішень, часто впливають на сприйняття допустимості порушення норм академічної доброчесності. Наприклад, ефект самовиправдання дозволяє зменшити внутрішній дискомфорт через списування чи використання заборонених ресурсів, тоді як нормалізація нечесної поведінки у групі посилює схильність до копіювання недоброчесних моделей. Особливу увагу привертають явища «моральної амнезії» і «етичної сліпоті», за яких особа не усвідомлює або мінімізує значущість власних порушень через адаптивні механізми психіки [11].

Отже, ухвалення рішень щодо академічної доброчесності в умовах цифровізації та застосування інструментів штучного інтелекту потребує глибокого розуміння психологічних процесів, що стоять за вибором поведінкової стратегії, та створення умов для розвитку етичної рефлексії і саморегуляції серед усіх учасників освітнього процесу.

Стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту справляє багатогранний вплив на освітній процес, змінює як форми здобуття знань, так і механізми забезпечення академічної доброчесності. З одного боку, ШІ створює нові можливості для індивідуалізації навчання, розширення доступу до освітніх ресурсів і підвищення ефективності освітнього середовища. З іншого боку, використання інтелектуальних систем ставить нові виклики перед етичними стандартами освіти, особливо в контексті запобігання академічним порушенням.

Серед інструментів контролю, що активно застосовуються у вищій освіті, особливе місце посідають системи антиплагіатного аналізу, які дозволяють автоматично перевіряти оригінальність робіт здобувачів. Такі платформи, як Unicheck, StrikePlagiarism і Turnitin, не лише вияв-

ляють прямі запозичення, але й сприяють формуванню навичок відповідального академічного письма. Іншим напрямом контролю є використання чат-ботів для підказок під час навчання або тестування, що, з одного боку, може допомогти здобувачу орієнтуватися у складному матеріалі, а з іншого – створює ризики для недоброчесного отримання результатів без належного засвоєння знань.

Водночас штучний інтелект активно інтегрується як інструмент підтримки освітнього процесу. Системи допомоги в навчанні, зокрема інтелектуальні репетитори, адаптивні навчальні платформи та системи автоматизованого оцінювання знань, забезпечують здобувачам можливість отримувати індивідуалізовані рекомендації, доступ до інтерактивних тренажерів і швидкий зворотний зв'язок. Завдяки використанню ШІ створюються умови для розвитку самостійності в навчанні, підвищення мотивації та залучення до освітнього процесу, що потенційно зміцнює внутрішню мотивацію до дотримання академічної доброчесності.

Водночас необхідно усвідомлювати, що ефективність упровадження ШІ в освіту визначається не лише технічними параметрами інструментів, а й психологічною готовністю здобувачів і викладачів критично сприймати нові технології та використовувати їх у межах етичних норм. У цьому контексті важливим є створення освітнього середовища, яке інтегрує технологічні рішення із розвитком етичної компетентності здобувачів освіти.

Аналіз психологічних механізмів ухвалення рішень щодо академічної доброчесності неможливий без опори на провідні теоретичні моделі, що пояснюють етичну поведінку особистості. Одним із ключових підходів є теорія раціонального вибору, відповідно до якої індивід ухвалює рішення згідно з логічною оцінкою витрат і вигод. У контексті академічної доброчесності ця модель передбачає, що здобувач або викладач зважує ризики викриття і можливі санкції проти короткострокової вигоди від порушення етичних норм. Раціональність вибору в такому разі залежить не тільки від об'єктивних обставин, а й від суб'єктивного сприйняття ймовірності покарання, а також від ціннісних пріоритетів особистості [9].

Іншу важливу перспективу пропонує соціально-когнітивна теорія Альберта Бандури, яка підкреслює роль процесів саморегуляції та соціального навчання у формуванні етичної поведінки. Згідно із цією теорією особистість здатна не лише засвоювати норми через моделювання поведінки інших, але й активно здійснювати самоконтроль через механізми самооцінки й самонагороди

або самопокарання. А. Бандура також уводить поняття морального від'єднання – процесу, за допомогою якого особа виправдовує власні етичні порушення, мінімізуючи почуття провини. У контексті використання штучного інтелекту в освіті такі процеси можуть посилюватися, оскільки відчуження від безпосереднього наслідку порушення (наприклад, у разі автоматичного генерування тексту) знижує емоційні бар'єри щодо недоброчесної поведінки [5].

Важливу роль у розумінні етапів морального розвитку особистості відіграє моральна модель Лоуренса Кольберга, яка описує послідовні стадії становлення етичних суджень. Від передконвенційного рівня, де поведінка регулюється страхом покарання або прагненням до нагороди, через конвенційний рівень, що орієнтується на соціальні норми й підтримку авторитетів, до постконвенційного рівня, де рішення ухвалюються на основі внутрішніх моральних принципів і загальнолюдських цінностей. У контексті академічної доброчесності дотримання або порушення етичних стандартів значною мірою залежить від рівня моральної зрілості особистості: що вищий рівень розвитку моральних суджень, то більша ймовірність усвідомленого вибору на користь доброчесної поведінки навіть за відсутності зовнішнього контролю.

Отже, інтеграція положень теорії раціонального вибору, соціально-когнітивної теорії А. Бандури та моральної моделі Л. Кольберга дає можливість комплексно аналізувати психологічні підстави ухвалення етичних рішень здобувачами та викладачами в ситуаціях, що пов'язані із застосуванням технологій штучного інтелекту в освітньому процесі.

Методологія дослідження була спрямована на комплексне вивчення психологічних чинників, що визначають ухвалення рішень щодо академічної доброчесності в умовах цифровізації освітнього процесу із залученням інструментів штучного інтелекту. Емпіричну базу становило дослідження, проведене серед здобувачів і викладачів Одеського національного медичного університету (ОНМедУ), що дозволило врахувати специфіку медичної освіти й особливості взаємодії учасників освітнього середовища із цифровими технологіями.

Основними напрямками збору даних стали опитування здобувачів і викладачів щодо їхнього ставлення до використання ШІ в освітньому процесі, оцінювання частоти звернення до антиплагіатних систем і генеративних інструментів штучного інтелекту, як-от ChatGPT, для виконання навчальних завдань. Опитування включало як

закриті, так і відкриті запитання, що дозволяло, з одного боку, зафіксувати кількісні показники, а з іншого – глибше зрозуміти ціннісні орієнтації та мотиваційні настанови респондентів.

Серед методів дослідження було застосовано анкетування зі спеціально розробленим інструментарієм, спрямованим на виявлення ставлення до принципів академічної доброчесності, готовності користуватися або відмовлятися від допомоги ШІ, а також рівня усвідомленості можливих етичних ризиків. Контент-аналіз пояснень здобувачів, наданих у разі виявлення академічних порушень, дозволив виявити панівні психологічні механізми самовиправдання, зовнішньої атрибуції або мінімізації власної відповідальності.

Для обробки кількісних даних застосовувалися статистичні методи аналізу, зокрема визначення частотних характеристик поведінкових стратегій здобувачів і викладачів у контексті використання ШІ, а також співвідношення між мотиваційними настановами й фактичними проявами академічної доброчесності або її порушення. Такий підхід забезпечив можливість інтеграції кількісних і якісних даних для отримання багатовимірної картини психологічних чинників впливу ШІ на академічну поведінку у вищій медичній освіті.

Аналіз результатів дослідження дозволив виокремити основні психологічні чинники, що сприяють дотриманню принципів академічної доброчесності в умовах активного впровадження технологій штучного інтелекту в освітній процес. Насамперед значущим чинником виявилася внутрішня мотивація до якісного навчання, яка базується на особистісній цінності знань, прагненні до професійної компетентності й усвідомленні ролі самостійної праці у формуванні майбутньої фахової ідентичності. Здобувачі з високим рівнем внутрішньої мотивації схильні розглядати освітній процес як простір для розвитку власних здібностей, а не лише як інструмент для отримання формального результату, що суттєво знижує ймовірність звернення до недобросовісних практик.

Другим важливим психологічним чинником є розуміння етичних норм і усвідомлення соціальної відповідальності за результати своєї освітньої діяльності. Здобувачі та викладачі, які інтегрують академічну доброчесність у власну систему моральних переконань, демонструють вищий рівень стійкості до спокус використання недобросовісних стратегій навіть у складних умовах підвищеного навантаження або зовнішнього тиску. Особливо актуальним це стало в умовах дистанційного навчання під час пандемії Covid-19, коли зросло психологічне навантаження на здобувачів і актуалізувалися питання якості освіти й життя

студентів, тісно пов'язані з дотриманням академічної доброчесності [5].

Усвідомлення того, що академічні порушення несуть ризики не лише для індивідуальної кар'єри, а й для загального рівня довіри до медичної освіти та безпеки майбутніх пацієнтів, зміцнює етичні настанови особистості.

Третім значущим чинником виступає довіра до системи контролю та власних знань. Здобувачі, які сприймають антиплагіатні системи й інші механізми академічного контролю не як інструмент покарання, а як засіб підтримки якості освіти, демонструють вищу готовність дотримуватися академічної доброчесності. Водночас висока самооцінка власних знань і навичок сприяє зниженню тривоги перед оцінюванням і мінімізує потребу у використанні недоброчесних засобів досягнення результату. Отже, формування культури довіри у взаємодії здобувачів, викладачів і технологічних систем контролю є одним із ключових напрямів забезпечення сталості академічної доброчесності у умовах цифровізації освіти.

Поряд із чинниками, що сприяють дотриманню академічної доброчесності, результати дослідження виявили низку психологічних факторів, які підвищують ризик порушення етичних норм в освітньому процесі, особливо в умовах використання штучного інтелекту. Одним із таких факторів є переконання в «безкарності» за використання інтелектуальних технологій. Частина здобувачів сприймає автоматизовані системи як можливість залишатися поза увагою традиційних механізмів контролю, що створює ілюзію відсутності відповідальності за результати навчальної діяльності. Відчуття анонімності й дистанціювання від процесу оцінювання сприяє зниженню етичної саморегуляції.

Іншим суттєвим чинником є зовнішній тиск, зокрема стрес, надмірне навчальне навантаження та дефіцит часу на виконання завдань. У ситуаціях високого рівня тривоги й втоми здобувачі частіше вибирають стратегії мінімізації зусиль, зокрема через використання заборонених або напівлегальних цифрових інструментів. Переконання в тому, що «всі так роблять» або що обставини виправдовують недоброчесні дії, додатково послаблюють внутрішні етичні бар'єри.

Ще одним важливим чинником є занижене сприйняття наслідків академічних порушень. Частина здобувачів не пов'язує недоброчесні дії в навчанні з можливими довгостроковими ризиками для власної професійної репутації та суспільної довіри. Відсутність сформованої етичної рефлексії, замала обізнаність щодо принципів академічної доброчесності та недооцінювання

серйозності можливих санкцій сприяють виправданню недоброчесної поведінки у свідомості здобувачів. Дослідження О. Тур і В. Шабуніної також фіксують тенденції браку обізнаності здобувачів і практики, що запроваджуються з метою профілактики академічної недоброчесності [3]. Отже, поширення недоброчесних практик у вищій освіті в умовах цифровізації зумовлене комплексом психологічних чинників, які взаємодіють один з одним і посилюються за відсутності цілеспрямованої роботи з формування етичних настанов і розвитку саморегуляції серед здобувачів освіти [13].

Роль штучного інтелекту в освітньому процесі є подвійною і залежить від особистісних настанов здобувачів освіти, рівня їхньої етичної зрілості та характеру освітнього середовища. З одного боку, інструменти ШІ можуть виступати засобами підтримки навчання, сприяти поглибленню знань, розвитку самостійності та підвищенню ефективності освітнього процесу [8]. Інтелектуальні репетитори, адаптивні навчальні системи, автоматизовані рекомендаційні платформи створюють умови для індивідуалізації навчання, забезпечують можливість оперативного зворотного зв'язку та сприяють формуванню навичок самостійного аналізу і критичного мислення. У цьому аспекті використання ШІ може зміцнювати внутрішню мотивацію до якісного навчання та сприяти підвищенню рівня академічної доброчесності.

З іншого боку, штучний інтелект може стати фактором ризику, якщо використовується як інструмент для обходу академічних вимог або автоматизації недоброчесної поведінки. Застосування генеративних моделей, що створюють тексти на замовлення, використання чат-ботів для отримання відповідей на тестові завдання без належного засвоєння матеріалу, маніпуляція результатами антиплагіатних перевірок свідчать про потенційну загрозу девальвації етичних стандартів в освітньому процесі. Така поведінка особливо небезпечна в медичній освіті, де якість підготовки майбутніх фахівців має прямий вплив на безпеку пацієнтів і суспільну довіру до системи охорони здоров'я.

Водночас важливим є усвідомлення, що сам собою штучний інтелект не є ані гарантією дотримання академічної доброчесності, ані чинником її порушення. Результативність використання ШІ в освіті визначається психологічними характеристиками користувачів, рівнем їхньої етичної самосвідомості та здатністю відповідально інтегрувати технології у власну навчальну діяльність. Отже, запобігання ризикам і максимізація потенціалу ШІ потребують комплексного підходу, що

передбачає розвиток етичної рефлексії, критичного мислення, формування чітких регулятивних практик і створення позитивного освітнього середовища, зорієнтованого на підтримку академічної доброчесності.

Висновки. У результаті проведеного теоретичного й емпіричного аналізу встановлено, що використання штучного інтелекту в освітньому процесі має амбівалентний вплив на академічну доброчесність. Позитивний потенціал ШІ пов'язаний із можливістю індивідуалізації освітнього процесу, розвитку критичного мислення та самостійності здобувачів. Натомість ризики включають підвищення спокус до недоброчесної поведінки, викривлення етичних норм і послаблення особистої відповідальності за результати навчання.

Психологічними чинниками, що сприяють дотриманню академічної доброчесності, виступають внутрішня мотивація до якісного навчання, усвідомлення етичних норм, соціальна відповідальність і довіра до систем контролю. Основними факторами ризику є ілюзія безкарності, зовнішній тиск, недооцінювання наслідків академічних порушень і когнітивні механізми морального від'єднання.

Ефективне впровадження інструментів ШІ в освітній процес потребує комплексного підходу, який має включати розвиток етичної рефлексії, формування навичок критичного мислення, оновлення політик академічної доброчесності та створення середовища довіри. На особливу увагу заслуговує підготовка здобувачів до усвідомленого й відповідального використання ШІ через цільові освітні програми із цифрової етики.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з поглибленим аналізом культурних відмінностей у ставленні до ШІ в освіті, вивченням ефективності різних стратегій формування етичної свідомості та розробленням моделей профілактики академічних порушень у цифровому середовищі.

Список літератури:

1. Вегеш І. Комунікативний та культурний аспект доброчесності в академічному середовищі. *Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище* : збірник есе програми підвищення кваліфікації / упор. : А. Артюхов, М. Віхляєв, Ю. Волк. Львів ; Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 89–90.
2. Засєкіна Л. Академічна доброчесність, якість освіти та якість життя студентів в умовах дистанційного навчання під час Covid-19. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Психологія». 2021. С. 41–45.
3. Тур О., Шабуніна В. Виявлення тенденцій і запровадження практик запобігання академічній

недоброчесності під час навчання здобувачів освіти за першим та другим освітніми рівнями зі спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа. *Теоретичні і прикладні аспекти інформаційної, бібліотечної та архівної справи* : лист. 2024. С. 79–100. DOI: 10.31558/2786-8915.2024.1.7.

4. Чирва Г., Лопушенко Я. Теоретичні та практичні виміри академічної доброчесності в системі вищої освіти Канади. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2025. № 1. С. 26–35. DOI: 10.31499/2307-4906.1.2025.326194.

5. Bandura A. Moral disengagement in the perpetration of inhumanities. *Personality and Social Psychology Review*. 1996. № 3 (3). P. 193–209.

6. Benke E., Szöke A. Academic Integrity in the Time of Artificial Intelligence: Exploring Student Attitudes. *Italian Journal of Sociology of Education*. 2024. № 16 (2). P. 91–108. DOI: 10.14658/PUPJ-IJSE-2024-2-5.

7. Chan C.K. Exploring the Factors of “AI Guilt” Among Students – Are You Guilty of Using AI in Your Homework? *ArXiv*. 2024. URL: <https://arxiv.org/abs/2407.10777>.

8. Davydova L., Zaiko L. Educational trends in the conditions of the russian-Ukrainian war and current geopolitical challenges. *European Humanities Studies: State and Society*. 2023. № 4. P. 65–77. DOI: 10.38014/ehs-ss.2022.4.05.

9. Deci E.L., Ryan R.M. Self-determination theory: A macrotheory of human motivation, development, and health. *Canadian Psychology*. 2008. Vol. 49. P. 182–185. DOI: 10.1037/a0012801.

10. Hagège H. Epistemic decentering in education for responsibility: revisiting the theory and practice of educational integrity. *International Journal for Educational Integrity*. 2023. № 19 (1). DOI: 10.1007/s40979-023-00134-3.

11. Melnyk A. Cognitive process features of higher education students in the modern information environment. *Collection of Scientific Papers of Uman State Pedagogical University*. 2023. № 1. P. 105–117. DOI: 10.31499/2307-4906.1.2023.276950.

12. Seran C.E., Tan M.J., Karim H.A., AlDahoul N. A Conceptual Exploration of Generative AI-Induced Cognitive Dissonance and its Emergence in University-Level Academic Writing. *ArXiv*. 2025. URL: <https://arxiv.org/abs/2502.05698>.

13. Shapiro S.L., Carlson L.E., Astin J.A., Freedman B. Mechanisms of mindfulness. *Journal of Clinical Psychology*. 2006, March. DOI: 10.1002/jclp.20237.

14. Weale S. UK universities warned to “stress-test” assessments as 92% of students use AI. *The Guardian*. 2025, February 26. URL: <https://www.theguardian.com/education/2025/feb/26/uk-universities-warned-to-stress-test-assessments-as-92-of-students-use-ai>.

15. Woolcock N. Gen Z students won't use ChatGPT – but not because it's cheating. *The Times*. 2025, April 24. URL: <https://www.thetimes.co.uk/article/gen-z-students-wont-use-chatgpt-but-not-because-its-cheating-v8rffjlc0>.

16. Yusuf A., Pervin N. Generative AI and the future of higher education: A threat to academic integrity or reformation? Evidence from multicultural perspectives. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2024. № 21 (1). P. 1–29. DOI: 10.1186/s41239-024-00453-6.

References:

1. Vegesh, I. (2023). Komunikatyvnyi ta kulturnyi aspekt dobrochesnosti v akademichnomu seredovyshti [Communicative and cultural aspects of integrity in the academic environment]. In A. Artyukhov, M. Vikhlyayev, & Yu. Volk (Eds.), *Academic integrity, open science and artificial intelligence: How to build an integrity-based educational environment*. Collection of essays from the professional development program (September 18 – October 18, 2023) (pp. 89–90). Lviv; Torun: Liha-Pres [in Ukrainian].

2. Zasiakina, L. (2021). Akademichna dobrochesnist, yakist osvity ta yakist zhyttia studentiv v umovakh dystantsiinoho navchannia pid chas Covid-19 [Academic integrity, quality of education and quality of life of students in distance learning during Covid-19]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Seriya "Psykhologhiia"*, (1), 41–45 [in Ukrainian].

3. Tur, O., & Shabunina, V. (2024). Vyivlennia tendentsii i zaprovadzhennykh praktyk zapobihannia akademichnii nedobrochesnosti pid chas navchannia zdobuvachiv osvity za pershyim ta druhym osvitynymy rivniamy zi spetsialnosti 029 Informatsiina, bibliotekna ta arkhivna sprava [Identifying trends and implemented practices for preventing academic dishonesty in the training of students at the first and second educational levels in the specialty 029 "Information, Library and Archival Studies"]. *Theoretical and Applied Aspects of Information, Library and Archival Studies*, (1), 79–100. DOI: 10.31558/2786-8915.2024.1.7 [in Ukrainian].

4. Chyryva, H., & Lopushenko, Ya. (2025). Teoretychni ta praktychni vymiry akademichnoi dobrochesnosti u systemi vyshchoi osvity Kanady [Theoretical and practical dimensions of academic integrity in the higher education system of Canada]. *Scientific Papers Collection of Uman State Pedagogical University*, (1), 26–35. DOI: 10.31499/2307-4906.1.2025.326194 [in Ukrainian].

5. Bandura, A. (1999). Moral Disengagement in the Perpetration of Inhumanities. *Personality and Social Psychology Review*, 3 (3), 193–209. DOI: 10.1207/s15327957pspr0303_3.

6. Benke, E., Szöke, A. (2024). Academic Integrity in the Time of Artificial Intelligence: Exploring Student

Attitudes. *Italian Journal of Sociology of Education*, 16 (2), 91–108. DOI: 10.14658/PUPJ-IJSE-2024-2-5.

7. Chan, C.K. (2024). Exploring the Factors of "AI Guilt" Among Students – Are You Guilty of Using AI in Your Homework? *ArXiv*. Retrieved from: <https://arxiv.org/abs/2407.10777>.

8. Davydova, L., & Zaiko, L. (2023). Educational trends in the conditions of the russian-Ukrainian war and current geopolitical challenges. *European humanities studies: State and Society*, (4), 65–77. DOI: 10.38014/ehs-ss.2022.4.05.

9. Deci, E.L., & Ryan, R.M. (2008). Self-determination theory: A macrotheory of human motivation, development, and health. In *Canadian Psychology* (Vol. 49, pp. 182–185). DOI: 10.1037/a0012801.

10. Hagege, H. (2023). Epistemic decentering in education for responsibility: revisiting the theory and practice of educational integrity. *International Journal for Educational Integrity*, 19 (1). DOI: 10.1007/s40979-023-00134-3.

11. Melnyk, A. (2023). Cognitive process features of higher education students in the modern information environment. *Collection of Scientific Papers of Uman State Pedagogical University*, (1), 105–117. DOI: 10.31499/2307-4906.1.2023.276950.

12. Seran, C.E., Tan, M.J., Karim, H.A., & AlDahoul, N. (2025). A Conceptual Exploration of Generative AI-Induced Cognitive Dissonance and its Emergence in University-Level Academic Writing. *ArXiv*. Retrieved from: <https://arxiv.org/abs/2502.05698>.

13. Shapiro, S.L., Carlson, L.E., Astin, J.A., & Freedman, B. (2006, March). Mechanisms of mindfulness. *Journal of Clinical Psychology*. DOI: 10.1002/jclp.20237.

14. Weale, S. (2025, February 26). UK universities warned to "stress-test" assessments as 92% of students use AI. *The Guardian*. Retrieved from: <https://www.theguardian.com/education/2025/feb/26/uk-universities-warned-to-stress-test-assessments-as-92-of-students-use-ai>.

15. Woolcock, N. (2025, April 24). Gen Z students won't use ChatGPT – but not because it's cheating. *The Times*. Retrieved from: <https://www.thetimes.co.uk/article/gen-z-students-wont-use-chatgpt-but-not-because-its-cheating-v8rffjlc0>.

16. Yusuf A., & Pervin, N. (2024). Generative AI and the future of higher education: A threat to academic integrity or reformation? Evidence from multicultural perspectives. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 21 (1), 1–29. DOI: 10.1186/s41239-024-00453-6.

© І. П. Анненкова, І. С. Дружкова, О. В. Рудінська, 2025

Науково-методична стаття

Надійшла до редакції 12.03.2025

Прийнято до публікації 04.06.2025